

a választékosság szerencsés egyensúlyát, a szkeptikus moralista bölcsességét. Megrendítően hiteles a konfesszió, a kitarulkozás, akárcsak a magányérzésből következő bezárkózás. Hajlíthatatlanul vállalja a magyar sorskérdések kimondását. Az örökké elégedetlen költő saját magával a legelégedetlenebb: „A lét iránt lobbant mohó szerelmem, / mint étkét vesztett tűzvész, véget ért. / Magtalan magként csírázik ki bennem / a meddő kérdés, hogy miért, miért?” (*A nemlét dallama* ciklusból.) Illyéshez hasonlóan vallja, hogy a magyarok fő vétke nem annyira balul sikerült tetteikben, mint inkább mulasztásaikban rejlik: „Tennem kellene valamit, / de nem tudom, mi az. / Tudtam, csak elfelejtettem. / Nem tudom, mi az, / de tennem kéne valamit” (*Hamlet-érem*). De Turgenyev nyomán sem választaná a tétova moralista, Hamlet helyett az ütésekbe belefutó Don Quijotét: „Ki fogja a kardot, / a lándzsát és a pajzsot, / ha mégsem egy bohóc?” (*Don Quijote*). Akkor már inkább legyen hamleti alak, mint oly sokan a hatvanas évek óta... Kassák történelmi csalódását is átélte: „Nincs köszönet bennem, / de mit tehetnék? / Amit valamikor olyan gátlástalanul vallottam / a ragaszkodás mohó éveiben, / megtanultam azóta végleg saját sorsára bízni” (*Kassák-émlékérem*). Így is nehéz eldönteni, hibás döntéseit vagy mulasztásait kárhoztatja-e jobban. Vagy

éppen a balsorsot okolja, a „sors bona, nihil aliud” hiányát, amikor így ír: „Lehet így is élni, ezzel a nevetéses balsorssal a nyakamban, / amelynek én voltam s vagyok a kovácsa? / (...) tudom, értelmetlen minden fáradozás. / Ezt szánta nekem ez a keserű haza, amiért ragaszkodtam hozzá” (*Lehet élni így is?*). Egy másik kiemelkedő versében így szól a hazáról: „Jobb lett volna akkor halni, / amikor még volt értelme, / mint hiába megmaradni / leköpve és elfeledve // Anyaföldem, léha ringyó / mit nem szoktál, ölelj hit-tel, / rothadásig érett ringló, / tiéd lettem végleg, hidd el!” (*Kilenc lovam*).

Önképe szerint mintha egyik utolsó egyede volna a régi, történelmi és kulturális magyarságnak, a vidéki – paraszti és kisiparosi – társadalomnak. E hagyományban erkölcsi és összetartó erő rejlik; a modern világban való helyállás képessége is jórészt rajta alapul. Ilyen költőt mást is meg tudnék nevezni irodalmi és művészeti életünkben, de keveset, aki e hagyományok romlását, ritkulását annyira megszenvedti, mint Oláh János. Nemcsak megszenvedti – kívánatos is teszi utódainak költői hitvallásának kínjait: „Lángok hajlongó lobogása, / föllebenő, elillanó való: / érzéseink megcsalátása, / de mégis, benne hinni jó” (*Útban a végső hallgatáshoz – Vasy Gézának*).

Alföldy Jenő

Olvasások, nyitások Pieldner Judit: *Az értelmezés ideje*, Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, 2013 (Tanulmányok 1.)

Az olvasás, emlékezés, elmondás kérdésköreinek tárítása érdekes elméleti utat járhat be egy kötetben belül, s ezt meg is teszi Pieldner Judit *Az értelmezés ideje* című könyve. Tapodi Zsuzsa a kötet előszavában említi, hogy a szerzőt első, nagyobb lélegzetű munkájában (*Beszédterek, képterek*, Kolozsvár, Kompress, 2007.) már foglalkoztatta a határ problémája a könyv, az olvasás, az írás és az ezekkel összekapcsolható új médiumok viszonylatában is. A kert, keret, kerítés, így határ és könyv hálózata megjelenik Orbán Gyöngyi elgondolásában, akinek az *írás* kapcsán tett megjegyzéseire mintegy rímelenk Pieldner Judit W. G. Sebald *Austerlitz*-ét érintő feltevésének

problémairányai: „[az írás] [a]mit rögzít, azt megválogatja, elrendezi, mégpedig egy rajta kívüli szempont, intenció utasításai szerint. [...] az írás funkciója az, hogy nyilvánítson, hogy elmondjon valamit. Ennélfogva az írásnak meg kell nyitnia kereteit, átjárhatóvá kell tennie határait” (Orbán Gyöngyi: *Ígért kertje. A dialógus poétikája felé*. Kolozsvár, Pro Philosophia, 2002, 19. kiemelés az eredetiben). A Sebald könyve révén felmerülő archiválásra vonatkozó megállapítások éppen e kérdéskörre nyitnak. Pieldner Judit érvelésében e mű egésze a nyitásban, esetlegesen az újradefiniálásban ragadható meg, ezért mutatja a műfajiság szintjén (is) a köztességet: „Sebald *Austerlitz* című regénye »fotódokumentált fikció«” (Pieldner, 227.). A fotók a regényben, illetve a regénnyel kettős olvasási módot szorgalmaznak: „a referenciális és az areferen-

ciális olvasatot egyidejűleg, szimultán módon kell működtetnie az olvasónak, marad tehát a regény verbális és vizuális elemei közti termékeny feszültség, a Möbius-szalag hullámvasútja”. Az irodalom és a vizualitás egymásra hatásairól szívesen elmélkedik a szerző akár a Vladimir Nabokov-könyv és a Rainer Werner Fassbinder-film párbeszéde, akár Kövi Sára *Balettká*-kötetének kép, szöveg és médiumfüggősége/függetlensége, könyvben és interneten áramlásai kapcsán. Virginia Woolf *Orlandó*jának elemzése az átmenetiség szempontjából a kettősséghez íródhatna.

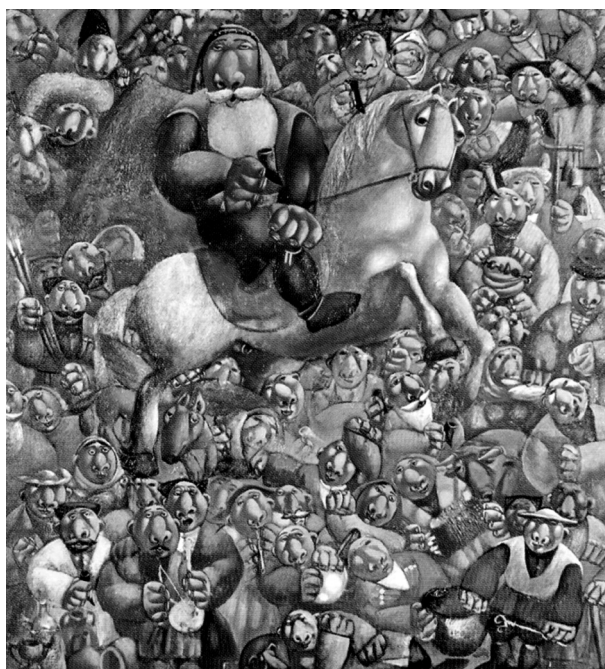
A halottsiratás paródiája körüli fejtegetés ezt hajtja végre.

Az értelmezés idejében létezik a határ említésének a fentitől eltérő, azt árnyaló vagy általa árnyalódó halmaza, amely a földrajzi értelemben vett tér jegyeit veszi sorra. A kötet a „határon túlisághoz” társul, a regionális irodalom meghatározásait feszegető problematikáról így nyilatkozik: „[a] poétikai határok pedig követhetik a politikai határokat, de nem szűkszerűen”. A Iancu Laura szövegei értelmezésekor újra és újra megjelenő moldvaiság és a földrajzi határ kérdéskörét gazdagítja az istenihez kapcsolódó határ problémájával. Ezt meghaladva nem felejtendő el, hogy e szerző munkáit az erdélyi női alkotók írásainak (többek között Gál Éva Emese, Egyed Emese, László Noémi, Kinde Annamária, Boda Edit, Bakó Rozália, Varga Melinda, Nagyálmos Ildikó, Pongrácz P. Mária, Kozma Mária, Selyem Zsuzsa szövegeinek) jellemzésénél tárgyalja.

A határról és az olvasásról való szoros gondolkodásnál maradván nem hagyható figyelmen kívül, hogy Pieldner Judit a *más, a saját, az idegen, az otthonos* felvetéseit nem dichotómiákban határozza meg. Jól mutatják ezt a Bodor Ádám *Verhovina madarai* című regénye apropóján írtak: „regényei [Bodor Ádám regényei – beszúrás K. F.] közösségteremtő erővel bírnak, amelyekben elemi erővel és hasító tisztasággal

mutatkozik meg az otthonosban az idegen, az idegenben az otthonos”.

Nem tekinthető véletlennek, hogy az ez írás elején vizsgált *Austerlitz* az archiválással az emlékezés körére (is) összpontosít. A múlt-felidézés lehetőségét kutatva addig jut el, hogy a különböző korok építkezéseit, az egymásra helyezés viszonylatában az emlékezés függvényében szemléli. *Az értelmezés ideje* argumentációjában „az architektúra által előállított rétegzettség-konfiguráció áll a legközelebb az emlékezés működésmódjához”. Ebben a felfogás-

Vadim Puhajev: Szarmata, 2011

ban benne rejlik az emlékezésnek a Hans-Georg Gadamer kifejtette átíró funkciója; a Nabokov-interpretáció pedig rejti az emlékezésnek és a „képzelet képeinek” Martin Heidegger-i összepárosítását (Martin Heidegger: *A fenomenológia alapproblémái*. Budapest, Osiris – Gond-Cura Alapítvány, 2001, 83.): „[á]llandóan változó alak [az emlékezet – beszúrás K. F.], aki a képzelettel együtt (egy másik visszatérő »alak« a regényben) képes arra, hogy visszahozzon, újratermeljen egy tovatűnt har-

móniát” (Pieldner, 198–199). A gadameri és a heideggeri meglátás természetesen összefüggésben van. A Sebaldnál feltűnő emlékezésben megbúvó probléma az elmondás kérdéskörével találkozunk, amely viszont Vida Gábor prózája esetében hangsúlyosan a történet elmondásának lehetőségére vonatkozik. Az emlékezés és elmondás kérdése létezhet a csönd megszüntetésének mikéntjében, oly módon, ahogy Balla Zsófiánál olvasható.

Pieldner Judit *Az értelmezés ideje* című kötetében az olvasás, az emlékezés és az elmondás problémahalmazait egy nagy utat bejárva finoman szövi egybe. Az elméletet és a szépírói szövegeket, filmeket a kötet végig párbeszédben tartja, ezért is tekinthető izgalmas olvasmányoknak.

Kovács Flóra